

Umsögn Stúdentaráðs Háskóla Íslands vegna frumvarps til laga um breytingu á lögum um Menntasjóð námsmanna, nr. 60/2020 (lágmarksframfærsla námsmanna).

Stúdentaráði Háskóla Íslands hefur borist til umsagnar frá Allsherjar- og menntamálanefnd Alþingis frumvarp til laga um breytingu á lögum um Menntasjóð námsmanna er varðar lágmarksframfærslu námsmanna. Stúdentaráð styður breytingar og aðgerðir sem hafa það markmið að jafna möguleika fólks til náms óháð félagslegum bakgrunni. Mikilvægt er að slíkar breytingar séu á þeim forsendum að stuðla að jafnrétti til náms og draga úr fjárhagslegri streitu stúdenta með öflugum námslánakerfi.

Grunnframfærsla framfærslulána (1. gr.)

Stúdentaráð hefur lengi kallað eftir því að námslán dugi til raunverulegrar framfærslu meðan á námi stendur. Í því samhengi hefur ráðið miðað við að grunnframfærslan skuli að lágmarki nema dæmigerðu neysluviðmiði félagsmálaráðuneytisins. Stúdentaráð fagnar því að í frumvarpinu sé gerð tilraun til þess tryggja að grunnframfærsla dugi til þess að stúdentar geti framfleytt sér samhliða námi. Það ber þó að nefna að ekki er ljóst í frumvarpinu hvort neysluviðmið félagsmálaráðuneytisins er átt við; dæmigert neysluviðmið eða grunnviðmið. Þá ber einnig að hafa í huga að neysluviðmið félagsmálaráðuneytisins hefur ekki verið uppfært frá árinu 2019 og yrði því að koma til árlegrar endurskoðunar ef miða ætti við það.

Stúdentaráð undirstrikar þó að lausnin við fjárhagslegri byrði stúdenta feli ekki í sér að binda grunnframfærslu framfærslulána við dæmigerða neysluviðmiðið. Ráðið hefur lagt ríka áherslu á að fyrirkomulagið á tilhögun framfærslulánana verði að vera með breyttu sniði og kallað eftir því að nánari fyrirmæli fylgi lögum um endurskoðun milli ára. Í núgildandi lögum er engin skýr krafa gerð til stjórnar Menntasjóðsins um endurskoðun framfærslunnar með reglubundnum hætti og því ekkert tilkall til hennar um að bregðast við þegar þörf er á. Að mati Stúdentaráðs hefur það ekki verið stúdentum til bóta og því furðulegt að fyrirkomulagið hafi ekki verið endurbætt með fyrri heildarendurskoðuninni á námslánakerfinu.

Til viðbótar við leiðréttingu grunnframfærslunnar þarf viðbótarlánið vegna húsnæðiskostnaðar einnig að taka mið af raunveruleikanum. Á síðastliðnum fimm árum hefur vísitala leiguverðs hækkað um 41%¹ en viðbótarlán lánasjóðsins vegna húsnæðis aðeins hækkað um 11% og er því langt frá því að halda í við þann húsnæðiskostnað sem

¹ Sjá þróun vísitölu íbúða- og leiguverðs hjá Verðsjá Þjóðskrár.

stúdentar þurfa að standa undir. Til þess að tryggja stöðug kjör þarf viðbótarlánið að lágmarki að hækka um því sem nemur vísitölu leiguverðs milli ára.

Frítekjumark (1. gr.)

Mælt er fyrir í frumvarpinu að sjálfsaflafé námsmanna skuli ekki koma til frádráttar á heimild til lántöku, með öðrum orðum er lagt til að frítekjumarkið sé afnumið. Nauðsynlegt er að samspil frítekjumarksins og grunnframfærslunnar sé vandlega skoðað. Stúdentaráð telur ljóst að lág grunnframfærsla sé orsök þess að stúdentar vinni með námi í jafn ríkum mæli og raun ber vitni². Við það myndast vítahringur þar sem stúdentar þéna umfram frítekjumarkið og framfærslan minnkar á móti. Skörun grunnframfærslunnar og frítekjumarksins er vandasöm flækja en einhliða afnám frítekjumarksins mun ekki binda enda á þá staðreynd að stúdentar neyðist til að vinna á háskólagöngu sinni.

Námsstyrkur (2. gr.)

Í frumvarpinu er lagt til að 30% niðurfelling á höfuðstóli lánsins við námslok, að norskri fyrirmynd, breytist í beina styrki sem nemur 72.000 kr. á mánuði, að danskri fyrirmynd. Stúdentahreyfingin hefur verið einhuga um að núverandi námslánakerfi beri góða kosti að norrænni fyrirmynd þó ýmis atriði hefðu mátt vera útfærð betur. Þær áhyggjur sem Stúdentaráð hefur við það styrkjarkerfi sem lagt er til er að það nái ekki til allra stúdenta. Í frumvarpinu er lagt til að námsstyrkurinn standi til boða í 5 ár (45 mánuði), sem álykta megi að sé fyrir hefðbundið bakkalárslán og meistaranám. Í núverandi kerfi er hins vegar valmöguleiki á að fá námslán fyrir 360 ECTS einingum, sem samsvarar sjö árum í 100% námi, auk 120 ECTS (2 ár) til viðbótar í námsstigi að eigin vali. Námsmenn sem eru lengur að klára bakkalár og meistaranámið eða hyggjast sækja sér frekari menntun eru þannig í mun erfiðari stöðu.

Þá skal hafa í huga að með breytingunni verður styrkur fyrir skólagjaldalánum úr sögunni þar sem námsstyrkurinn nær ekki til skólagjaldalána, líkt og niðurfelling núverandi kerfis gerir. Skólagjöld geta verið íþyngjandi og með núverandi 30% niðurfellingu af námslánum að loknu námi er tekið mið af því. Breytingin gæti því takmarkað möguleika margra til frekara náms, bæði hér á landi og erlendis. Væri eðli styrkjakerfisins breytt með þeim hætti sem lagt er til í frumvarpinu þá yrði að finna leið til þess að koma einnig til móts við þá stúdenta sem taka skólagjaldalán.

Endurgreiðslur námslána (3. gr.)

Í frumvarpinu er lagt til að endurgreiðsla námslána hefjist tveimur árum eftir námslok í stað eins árs líkt og í núverandi lögum. Stúdentaráð styður þessa tillögu heilshugar enda ein af þeim athugasemdum sem ekki var tekin til greina við samþykkt laga um Menntasjóð námsmanna.

---

² 72% íslenskra stúdenta telja sig þurfa að vinna með námi til þess að framfleyta sér í námi skv. Eurostudent VII. Til samanburðar er sama hlutfall 31% í Svíþjóð, 48% í Danmörku og 65% í Noregi.

Niðurlag

Að öllu framangreindu virtu telur Stúdentaráð skynsamlegra að áhersla sé lögð á hvernig megi bæta styrkjakkerfið í þeirri mynd sem það er núna, í þeirri von að sjóðurinn uppfylli hlutverk sitt sem félagslegt jöfnunartól. Sér í lagi þarf fjármögnun sjóðsins að vera tryggð og sjálfbærnis hugsjónin að heyra sögunni til, þannig að breytingar byggi ekki á tilfærslur á styrkjum milli einstaklinga. Samkvæmt 1. mgr. VIII. ákvæði til bráðabirgða í lögum um Menntasjóð námsmanna nr. 60/2020 verða löggin endurskoðuð fyrir haustþing 2023 og gefst stjórnvöldum þá annað tækifæri til að hanna kerfið með hag stúdenta í forgrunni. Stúdentaráð ítrekar að endurskoðunin verði að eiga sér stað í nánu samráði við stúdenta sem eru helstu hagsmunaaðilar þess.

Fyrir hönd Stúdentaráðs Háskóla Íslands

Isabel Alejandra Díaz

Isabel Alejandra Díaz

Forseti Stúdentaráðs Háskóla Íslands